

PATVIRTINTA

Mykolo Romerio teisės mokyklos
Tarptautinė ir Europos Sąjungos teisės
instituto 2019 m. birželio 20 d. posėdyje
Protokolo Nr. 1TESTI-10

EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS PROGRAMA

Įvadas

Europos Sąjungos teisės programa skirta Mykolo Romerio universiteto Mykolo Romerio teisės mokyklos papildomų studijų studentams.

Kurso tikslas – išnagrinėti Europos Sąjungos teisės principines nuostatas, siekiant įgalinti kursą išklausių ir sėkmingai atsiskaičiusių už jį studentą sėkmingai orientuoti ES teisės taikymo klausimais ir savarankiškai taikyti įgytas žinias praktikoje.

Šiuo tikslu didžiausias dėmesys skiriamas ES teisės principams, ES teisės sistemos ypatumams bei ES teisės veikimo nacionalinėje teisėje ypatybėms, teisinės gynybos priemonėms, kurias suteikia ES teisė, bei laisvo prekių, paslaugų, asmenų judėjimo pagrindams. Kurse supažindinama su pagrindiniais ES konkurencijos teisės reglamentavimo principais ir normomis.

Europos Sąjungos teisės kursui papildomų studijų studentams skiriamos 20 valandų paskaitų ir 12 valandų seminarų. Kurso apimtis - 6 ECTS kreditai.

Kaupiamasis balas sukaupiamas pateikus rašto darbą pagal dėstytojo pateiktą arba su juo suderintą užduotį ir lygus 40 proc. 10 proc. sukaupiami atlikus dalyko testus. Egzaminas sudaro 50 proc. galutinio įvertinimo, yra sudarytas iš dviejų dalių – testo arba dviejų teorinių klausimų bei uždavinio sprendimo.

Kursas dėstomas lietuvių kalba. Dalyko medžiaga yra dalyko moodle aplinkoje. Atsiskaitymai, kaupiamosios užduotys atliekamos dalyko moodle aplinkoje.

1 tema. ES integracijos tikslai ir raida.

Europos integracijos priežastys ir tikslai. Ekonominė integracija: laisvosios prekybos erdvė, muitų sąjunga, vidaus rinka, monetarinė sąjunga. Vidaus rinkos samprata ir pagrindiniai principai: draudimo diskriminuoti principas; abipusio pripažinimo principas, konkurencijos laisvės principas. ES identitetas: ES kaip glaudesnė valstybių sąjunga; ES pilietybė.

Europos Sąjungos plėtros etapai. Plėtros perspektyvos. Europos bendrijų steigimo sutartys bei jų keitimas: Europos anglių ir plieno bendrija (1952). Europos ekonominė bendrija (1958). Europos atominės energijos bendrija (1958). Suvestinis Europos aktas (1987). ES steigimo (Mastrichto)

sutartis (1993). Amsterdamo sutartis (1999). Nicos sutartis (2001). Sutarties dėl Konstitucijos Europai projektas (2004). Lisabonos sutartis (2007).

2 tema. ES institucijų kompetencija, sudėtis ir sudarymo tvarka

Europos Komisija. Komisijos pirmininkas.

Europos Sąjungos Vadovų taryba. ES Vadovų tarybos pirmininkas.

ES taryba.

Europos Parlamentas. Europos Parlamento pirmininkas.

Europos audito rūmai.

Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas.

Regionų komitetas.

Europos centrinių bankų sistema ir Europos centrinis bankas.

ES teisingumo teismas. Bendrasis Teismas. Tarnautojų teismas. Generaliniai advokatai.

3 tema. Kompetencijos pasidalijimas tarp ES ir valstybių narių. ES teisės šaltiniai. ES teisės aktų priėmimo procedūros. Teisės normų hierarchija.

Kompetencijos pasidalijimas tarp ES ir valstybių narių. Kompetencijos suteikimo principas. Subsidiarumo ir proporcingumo principai.

Pirminė ir antrinė ES teisė. Steigimo sutartys, ES tarptautinės sutartys, valstybių narių tarptautinės sutartys, bendrieji teisės principai, reglamentai, direktyvos, sprendimai, tarpinstituciniai susitarimai, rekomendacijos, nuomonės, švelnioji teisė, Komisijos komunikatai.

ES teisėkūra. Įprasta teisėkūros procedūra; specialioji teisėkūros procedūra; deleguotoji teisėkūra.

ES teisės normų hierarchija.

4 tema. Bendrieji ES teisės principai. Pagrindinių teisių apsauga.

Proporcingumo, teisėtų lūkesčių, teisėtumo, draudimo diskriminuoti principai, ES pagrindinių teisių chartija. Europos žmogaus teisių konvencija ES teisės sistemoje. ESTT ir Europos Žmogaus Teisių Teismas. Byla 29/69 *Stauder*, Byla 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft*, Byla 4/73 *Nold*, Byla 44/79 *Hauer*, Nuomonė 2/13 dėl ES galimybės prisijungti prie EŽTK.

Bendrųjų ES teisės principų taikymas nacionaliniuose teismuose. Byla 5/88 *Wachauf*, Byla C-260/89 *ERT*, ES pagrindinių teisių chartijos 51 str., Byla 617/10 *Akerberg Fransson*.

5 tema. ES teisės taikymo ypatumai

ES tarptautinės sutartys ES teisės sistemoje. Valstybių narių tarptautinės sutartys ES teisės sistemoje.

ES teisės viršenybės principas (Byla 26/62 *Van Gend en Loos*, Byla 6/64 *Costa v. ENEL*, Byla 11/70 *Handelsgesellschaft*, Byla 106/77 *Simmenthal*, Byla C-213/89 *Factortame*).

ES teisės tiesioginis taikymas. Reglamentų ir sprendimų tiesioginis taikymas. (Byla 39/72 *Komisija v. Italija*, Byla 34/73 *Variola v. Italijos Finansų ministerija*).

ES teisės normų tiesioginio veikimo sąlygos. (Byla 2/74 *Reyners v. Belgija*, Byla 26/62 *Van Gend en Loos*). Direktyvų normų tiesioginio veikimo sąlygos. Byla 148/78 *Ratti*; Byla 152/84 *Marshall*; Byla C-91/92 *Paola Faccini Dori*; valstybės sąvoka direktyvų nuostatų tiesioginio veikimo tikslais Byla C-188/89 *Foster v. British Gas*; Byla C-144/04 *Mangold*.

Netiesioginio direktyvų nuostatų veikimo (*Von Colson*) doktrina: nacionalinės teisės aiškinimas, jei direktyva neįgyvendinta arba įgyvendinta neteisingai (Byla 14/83 *Von Colson*, Byla C-106/89 *Marleasing*). Doktrinos taikymo ribos: Byla 80/86 *Kolpinguis Nijmegen*, Byla C-212/04 *Konstantinos Adelener*.

Valstybės atsakomybė už ES teisės pažeidimus (byla C-6 ir 9/90 *Frankovich*; C-46/93 ir C-48/93 *Brasserie du Pecheur & Factortame III*, byla C-224/01 *Köbler*; C-173/03 *Traghetti*; byla C-453/99 *Courage*, C-295-298/04 *Manfredi*; byla C-118/08 *Transportes Urbanos y Servicios Generales SAL* (2010).

Valstybių narių proceso autonomijos principas. Ekvivalentiškumo ir efektyvumo principai. Byla C-231/96 *Edis*. Valstybių narių teismų teisė nagrinėti ES teisės teisėtumo klausimus Bylos C-430-431/93 *Van Schinjdell*.

6 tema. Ieškiniai Europos Sąjungos teisingumo teisme ir Bendrajame Teisme.

ES teisingumo teismo jurisdikcija SESV 256 str.

Tiesioginiai ieškiniai:

SESV 258 str. – Komisijos ieškiniai prieš VN dėl ES teisės pažeidimo. Komisijos diskrecija. Pagrindiniai etapai. Teisinės pasekmės.

SESV 260 str. Ieškiniai prieš valstybes nares dėl Teisingumo teismo sprendimo nevykdymo. Teisinės pasekmės.

SESV 263 str. Privilegiuoti, pusiau privilegiuoti ir neprivilegiuoti pareiškėjai. Teisės akto, kurį galima skusti, sąvoka. Atvejai, kai neprivilegiuoti pareiškėjai turi teisę kreiptis į ESTT tiesiogiai: SESV 263(4) str.: konkrečios ir individualios sąsajos sąvokos (Byla 25/62 *Plaumann*). Lisabonos sutarties pakeitimų įtaka individualios sąsajos sąvokos aiškinimui. Materialiniai pagrindai, leidžiantys nuginčyti teisės akto teisėtumą.

SESV 267 str. Netiesioginiai ieškiniai – nacionalinių teismų prašymai priimti prejudicinius sprendimus. Subjektai, turintys teisę kreiptis dėl prejudicinio sprendimo, subjektai, turintys pareigą kreiptis dėl prejudicinio sprendimo. Byla 283/81 *CILFIT*, Byla 28, 29, 30/62 *Da Costa* (acte éclairé). ESTT teisė atsisakyti nagrinėti prašymą dėl prejudicinio sprendimo. Byla 104/79 *Foglia v. Novello* (nr.1), Byla 244/80 *Foglia v. Novello* (nr.2), Byla C-343/90, *Lourenco Dias*. Nacionalinio teismo teisė nagrinėti ES teisės akto teisėtumo klausimą Byla 314/85 *Foto –Frost*.

7 tema. Laisvas prekių judėjimas

SESV 34, Kliūtis prekybai tarp valstybių narių sąvoka. Prekės samprata. Kiekybiniai apribojimai ir lygiaverčio poveikio priemonės (byla 8/74 *Dassonville*, byla 120/78 *Cassis de Dijon*, byla C-267 & 268/91 *Keck*, Byla C-110/05 *Komisija v. Italija*, Byla C-142/05 *Mickelsson*). Privalomieji reikalavimai, leidžiantys pateisinti kiekybinius ribojimus ir jiems lygiaverčio poveikio priemones bei SESV 36 str.

Muitų mokesčių panaikinimas, muitų sąjunga. Muito sąvoka ir draudimo apimtis. Lygiaverčio poveikio privalomųjų mokėjimų sąvoka ir draudimo apimtis.

Vidaus mokesčių sąvoka, panašios ir konkuruojančios prekės; tiesiogiai ir netiesiogiai diskriminuojančių vidaus mokesčių draudimas; galimybė pateisinti skirtingus mokesčius.

8 tema. Laisvas asmenų judėjimas

Laisvo asmenų judėjimo samprata: laisvo asmenų judėjimo objektas, tikra ir reali ekonominė veikla, vidaus situacijos samprata.

ES pilietybė. SESV 20-25 str. Draudimas diskriminuoti ES piliečius ir jų šeimos narius. ES piliečių judėjimo ir apsigyvenimo teisės. Byla 135/08 *Rottman*, Byla C-413/99 *Baumbast*, Byla C-200/02 *Zhu and Chen*, Byla C-148/02 *Garcia Avello*, Byla C-34/09 *Ruiz Zambrano*, Byla C-184/99 *Grzelczyk*, Byla C-22-23/08 *Vatsouras*

Laisvas darbuotojų judėjimas. SESV 45 str. Darbuotojo sąvoka (Byla 53/91 *Levin*, Byla 196/87 *Steymann*, Byla C-456/02 *Trojani*, Byla C-292/89 *Antonissen*). Darbuotojo šeimos nario sąvoka. Darbuotojų ir jų šeimos narių teisės: teisė įsidarbinti, teisė į vienodas darbo sąlygas, teisė į socialines ir mokestines lengvatas. Darbo ieškančių asmenų teisės. Studentų teisės. Kiti asmenys, kuriems suteikiamos laisvo darbuotojų judėjimo teisės. Teisė atvykti ir apsigyventi (Direktyva 2004/38, Byla C-459/99 *Mrax*, Byla C-127/08 *Metock*.)

Darbuotojų teisės ir socialinės garantijos. Reglamentas Nr. 2011/492 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje.

Leidžiami laisvo asmenų judėjimo ribojimai. Valstybės tarnybos išimtis (SESV 45 str. 4 d.).

Laisvas savarankiškai dirbančių asmenų judėjimas.

Įsisteigimo laisvės sąvoka ir rūšys. SESV 49-54 str. Įsisteigimo laisvės subjektai. Įmonių įsisteigimo laisvės samprata. Pirminio ir antrinio įsisteigimo laisvė.

Paslaugų teikimo laisvės sąvoka SESV 56-62 str. Laisvė teikti ir laisvė gauti paslaugas. Paslaugos sąvoka. Subjektai. Laisvės teikti paslaugas atskyrimas nuo įsisteigimo laisvės ir laisvo darbuotojų judėjimo. Galimybė pateisinti ribojimus. C-384/93 *Alpine investments*.

Kvalifikacijų pripažinimas. Bendroji ir specialioji (atskirų profesijų) diplomų pripažinimo sistemos.

Leistini asmenų judėjimo laisvės ribojimai.

9 tema. ES konkurencijos teisė

Pagrindinės konkurencijos teisės nuostatos. Reglamentas 1/2003. Pagrindinės institucijos, turinčios įgaliojimus stebėti rinkos subjektus dėl konkurencijos teisės. Baudos už konkurencijos teisės pažeidimus.

SESV 101 str. – konkurenciją ribojantys susitarimai, sprendimai, suderinti veiksmai. Ūkio subjekto sąvoka, prekės rinkos sąvoka, rinkos galios sąvoka. Draudžiamų susitarimų tipai. Išimtys. *De minimis sąlyga*.

SESV 102 str. piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi. Įtakos prekybai sąlyga. Įtakos konkurencijai sąlyga. Piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi rūšys.

LITERATŪRA

1. Craig, P. De Burca, G., *EU Law: Text, Cases and Materials*, 5th Ed., Oxford, 2011.
2. Vėgėlė, I., *Europos Sąjungos teisė: Vidaus rinkos laisvės, konkurencija ir teisės derinimas*, VĮ Registrų Centras, 2011.
3. Klaus Dieter Borchardt, *Europos Sąjungos teisės pagrindai*, ES leidinių biuras, 2011. (nemokama prieiga internete <http://bookshop.europa.eu/lt/europos-s-jungos-teis-s-pagrindai-pbOA8107147/>).
4. Europos Komisija. *Laisvas prekių judėjimas. Laisvą prekių judėjimą reglamentuojančių nuostatų taikymo vadovas*. 2010. (Yra lietuvių kalba, nemokamas, lengvai randamas per google paieškos sistemą).

Teisės aktai:

1. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, C 326, 2012 m. spalio 26 d. internetinė prieiga: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=OJ:C:2012:326:TOC>
2. Lietuvos Respublikos Stojimo į Europos Sąjungą sutartis, 2004 m. sausio 2 d. Valstybės Žinios Nr. 1 <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps3?Condition=218271>;
3. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje
4. Reglamentas Nr. 2011/492 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje.
5. Reglamentas 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo.